

Ольга ШАПОВАЛОВА,
*начальник відділу підготовки викладачів (тренерів) –
Національної школи суддів України,
суддя Верховного Суду України у відставці*

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ – ОСНОВА ДЛЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН У СУДДІВСЬКІЙ ОСВІТІ

Доброго дня, шановні учасники заходу!

Одразу хочу сказати, що мій виступ є продовженням виступів попередніх доповідачів. І це не дивно, оскільки ми говоримо про одну дуже важливу справу – суддівську освіту в Україні.

Як уже сьогодні було відмічено Миколою Васильовичем Оніщуком, реформування судової системи в Україні практично неможливо було б здійснити без реформування суддівської освіти, її розвитку та модернізації. Саме з метою реалізації реформи суддівської освіти у 2014 році Національною школою суддів України було розроблено Концепцію національних стандартів суддівської освіти (далі – Концепція). І дійсно, це відповідний документ, саме на основі якого будується і стратегія розвитку НШСУ, і суддівська освіта в цілому.

Відповідно до Концепції національних стандартів суддівська освіта має ґрунтуватись на деяких надзвичайно важливих речах. Перш за все, це потреби цільової аудиторії.

Дійсно, при розробці навчальних курсів, при розробці стандартизованих програм підготовки, нами враховуються потреби цільової аудиторії. Ми опрацьовуємо пропозиції, які надходять від судів. І саме на основі пропозицій обираємо найбільш актуальні теми, які в подальшому закладаємо як елементи стандартизованої програми у формі інтерактивних лекцій, або вважаємо їх настільки важливими, що розробляємо за цією тематикою навчальні курси у формі тренінгів.

Концепція національних стандартів суддівської освіти передбачає створення стандартизованих програм підготовки суддів. У 2016 році Національна школа суддів України вперше перейшла на навчання суддів по стандартизованим програм підготовки. Це дало змогу з абсолютно одна-

ковою політикою викладати найбільш актуальні теми як у місті Києві – у головному офісі НШСУ, так і в регіональних відділеннях, забезпечуючи єдність підходів до викладання.

У Концепції також зазначається про запровадження тренінгів. Національна школа суддів України розробляє тренінги, які є як обов'язковими, так і факультативними (для підвищення кваліфікації суддів). Перевагою тренінгів над класичними формами викладання є, в першу чергу, те, що в них застосовуються інтерактивні форми навчання. І мені, як людині, якій неодноразово протягом цього року, попередніх років доводилося брати участь саме у таких формах викладання у Національній школі суддів України, хочеться підкреслити, що все ж-таки тренінги є найбільш ефективною формою освітнього процесу, оскільки, незважаючи на обмежені часові рамки навчання, це дає можливість найбільш продуктивно засвоїти той матеріал, який розглядається.

Можна також зазначити про те, що суддівська освіта ґрунтується на розробці навчальних матеріалів для усіх її компонентів, у тому числі, для підготовки викладачів (тренерів), фасилітаторів та модераторів. Уже минув той час, коли досвідчений суддя міг прийти в аудиторію та розповісти про свій власний досвід роботи просто у формі лекцій, і аудиторія його слухала.

На сьогоднішній день вимоги суспільства до судді дуже великі, він має знати дуже багато. І саме той обсяг знань, яким має володіти суддя, вимагає від Національної школи суддів України дуже чіткого вкладення змістовного наповнення у тренінги, а також застосування інтерактивних форм навчання, відповідних наочних матеріалів тощо.

Очевидною перевагою є дистанційна освіта, яка активно запроваджується в Національній школі суддів України. У зв'язку із запровадженням дистанційних форм навчання надзвичайно актуальним питанням є підготовка викладачів саме для проведення дистанційних курсів. Основна частина дистанційних курсів вимагає участі адміністратора та викладачів, які мають володіти не лише спеціальними навичками викладацької діяльності, а ще й технічними навичками. Хоча є у нас і дистанційні курси, які не вимагають участі викладачів.

І тут ми маємо подякувати пану Ігорю Катериняку – експерту проекту «Освіта суддів для економічного розвитку», який розробив посібник з підготовки та організації електронного навчання; я впевнена, що він буде корисним суддям – викладачам дистанційних курсів.

Важливим питанням організації суддівської освіти є проведення моніторингу якості навчальних заходів для підвищення рівня розробки та

викладання навчальних курсів. У цьому році нами було оновлено анкету зворотного зв'язку, яку ми пропонуємо заповнювати слухачам за результатами проведення тренінгів. Слід зазначити, що в ній ураховано досвід Сполучених Штатів Америки щодо анкетування дорослої аудиторії для забезпечення зворотного зв'язку. Така анкета дозволяє максимально ефективно перевірити якість викладання, ефективність методів інтерактивного навчання, які застосовуються під час проведення освітніх заходів Національною школою суддів України.

Що ж до основних шляхів в напрямі підготовки тренерського складу в НШСУ, то це методологічні семінари з підвищення кваліфікації суддів-викладачів та спеціалізовані тренінги для тренерів, які проводяться після розробки відповідного навчального курсу, який викладається у формі тренінгу.

Вважаю за необхідне підкреслити, що дуже серйозну допомогу в проведенні методологічних семінарів для підготовки викладачів було надано канадським проектом «Освіта суддів для економічного розвитку».

Завдяки нашій співпраці Національна школа суддів України отримала чудових викладачів, які мають навички застосування інтерактивних методів навчання та ефективної комунікації з аудиторією. Хоча потреба у розширенні викладацького складу постійно зростає, адже проведення кожного тренінгу вимагає участі одночасно від п'яти до десяти, інколи дванадцяти осіб – модераторів, викладачів, фасилітаторів. Крім того, це робота у злагодженій команді, тому надзвичайно важливо, щоб тренери та фасилітатори, які проводять тренінг, вміли добре комунікувати між собою, робити все чітко з дотриманням тайм-менеджменту; це забезпечить досягнення визначених програмою тренінгу навчальних цілей.

1 вересня 2016 року в Національній школі суддів України створено відділ підготовки викладачів (тренерів). До створення окремого структурного підрозділу роботу з підготовки викладачів здійснював відділ науково-методичного забезпечення підготовки суддівського корпусу, а ми зараз лише перехопили естафетну паличку.

Тим не менш, незважаючи на відносно нетривалий час існування нашого відділу, ми можемо сказати вже про певні здобутки. Насамперед налагоджена ефективна взаємодія з відділом підготовки суддів. І це надзвичайно важливо, оскільки при формуванні програм підготовки суддів та програм конкретних тренінгів дуже важливим є питання підбору викладачів, які можуть на високому рівні проводити інтерактивні лекції та тренінги, мають відповідний практичний досвід правозастосування, пройшли спеціальне навчання як на методологічному семінарі, так і на тренінгу для

тренерів з відповідної тематики. Тобто, ми надаємо рекомендації з приводу залучення найкращих викладачів до підготовки суддів.

У Концепції національних стандартів суддівської освіти зазначається про важливість моніторингу анкет зворотного зв'язку та врахування тих даних, які зазначаються в цих анкетах.

Ми постійно опрацьовуємо ці анкети, аналізуємо побажання та критичні зауваження, висловлені суддями. Це допомагає в подальшому підвищити якість навчальних заходів, в тому числі тренінгів.

Сьогодні навчання суддів в Національній школі суддів України проходить дуже інтерактивно, учасники виконують практичні завдання з великим захопленням та задоволенням, із зацікавленістю сприймають навчальні заходи з застосуванням інтерактивних форм навчання, а навчальні роздаткові матеріали для них є надзвичайно корисними та такими, що в подальшому використовуватимуться в роботі.

Що ж до аналізу анкет зворотного зв'язку та відгуків слухачів Національної школи суддів України, слід відзначити, що практично всі учасники говорять, що їм подобаються нові підходи до суддівської освіти, навчання проходить дуже конструктивно, доступно та ефективно. Багато суддів висловлюють нам слова подяки за насичену програму навчання, належну організацію підготовки та актуальність тем занять, які входять до програми, а також відмічають, що тренінги дозволяють більш чітко організувати процес навчання.

Слухачам подобається бути не лише спостерігачами того, що їм розповідають викладачі, а брати безпосередню участь у вирішенні тієї чи іншої проблеми, ситуації. У своїх анкетах судді зазначають про те, що більше часу під час навчання треба приділяти саме виконанню практичних завдань, зокрема навчальним рольовим іграм.

Що ж до перспектив формування викладацького складу Національної школи суддів України, то перш за все, це конкурсний добір найкращих з числа бажаючих викладати, і друге – підвищення кваліфікації наявних викладачів. Навчання викладачів буде практично спрямованим з урахуванням потреб суддів у навчанні, звісно, з використанням новітніх технологій, які себе дуже добре виправдовують під час проведення таких освітніх заходів. Корисним для нас є й зарубіжний досвід, зокрема досвід викладання в Національному суддівському інституті Канади. І мені особисто пощастило разом з Тетяною Фулей бути на одному із таких навчальних заходів для канадських суддів по темі «Докази і доказування». Натхненні побаченням, ми дуже швидко розробили і впровадили для українських суддів тренінг «Докази і доказування в кримінальному про-

вадженні в суді першої інстанції».

Що стосується добору викладачів, то слід сказати, що Національна школа суддів України вже досягла такого рівня, коли залучення до суддівської освіти у якості викладача стало дуже престижним. Виходячи з цього, ми будемо відбирати претендентів, пред'являючи високі вимоги до професійних і особистих якостей викладачів, з'ясовувати мотивацію кандидатів на викладання, рівень їх підготовленості, виявляти особисті здібності і вміння, професійний досвід тощо.

Відбір може бути проведений у формі конкурсу чи співбесіди. Перший конкурсний відбір вже був проведений по відбору викладачів для забезпеченням спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді. В подальшому такий досвід ми будемо впроваджувати і під час добору викладачів для підготовки суддів у Національній школі суддів України.

Дякую всім за увагу та бажаю усього найкращого!